

8.

EXAMEN VARIARUM LECTIONUM,
QUAS AD TEXTUM JESAÏE HEBRÆUM
ALEXANDRINA VERSIO EXHIBET,

Cujus

PARTEM OCTAVAM

CONS. AMPL. FACULT. PHILOS. ABOËNS.

Modeste fistunt

JACOBUS BONSDORFF,

S. S. Theol. Licentiat. & Adjunct. Ordin.

Et

ANDREAS WINTER,

Wiburgensis.

IN AUDIT. MAJORI DIE XXI. NOVEMBRIS MDCCCIV.

h. a. m. s.

ABOË

Typis FRENCKLLIANIS.

EXAMEN VARIARUM PROPOSITIONUM
QUAE AD TEXTUM LEGIS IN PRIMUM
ALEXANDRI SEPTIMI RELATAE

TABULA OCTAVA

Cons. Iul. Iulianus Iulianus Augustus

Modus Aliae

JACOBUS BONSDORFF

2 2 Tiedt Iulianus & Iulianus O. Iul.

75

JACOBUS BONSDORFF

1717

In Auct. Iulianus & Iulianus O. Iul.

1717

Typis Universitatis

פַּלַּטִּיָּא *palatia peregrinorum* (barbarorum) Vulg. *A-*
lienorum Alex. autem habet: τῶν ἀσέβων, unde Lowth
Mich. conjiciunt eum דָּרִי legisse, meliore sensu; sed
frustra sollicitatur masorethica lectio, quæ barbaram gen-
tem, Babylonicam, graphicis pingit coloribus. Super-
flua quoque crisis est in altero vocabulo שַׁעֲרֵי *ex urbe*;
omnia palatia destructa sunt *ex* (in) *urbe*; Promiscue e-
nim sapius præf. מ & ב posita esse, tirones ipsi sciunt.

Versf. 4. Furor tyrannorum, (violentorum) egregie
comparatur cum *imbre brumali*, frigidissimo, דָּרִי קִיָּר.
Vulg. Chald. turbinem impellentem cogitant. Alex. pla-
ne a textu aberrat: ἀνδρωπων ἀδικημενων. — Similiter in
sequ. versu mire corruptum & mutilatum habuisse cer-
nitur codicem. Textus vero imagines exquisitissimo pa-
rallelismo ita exhibuisse vates videtur. "humiliasti auda-
ciam peregrinorum, æstu velut fervidissimo, & sicut æstus
sub umbrosa nube, in afflictiones versa sunt Potentum jubi-
la." Imagines enim ex æstu calidissimo delumtæ, vasti-
tatem barbarorum indicant, & verba: יַעֲכָה, תַּכְבִּיעַ, pa-
rallala utique sunt, perinde ac שַׁעֲרֵי & פַּלַּטִּיָּא ferum ho-
stium clamorem ac cantilenas exprimit.

Versf. 7. Vario modo se torserunt interpretes, & ho-
dierni & veteres, ut facilem & verum in hoc obscuris-
simo loco eruerent Scriptoris sensum. Græcus Alexan-
drinus verborum dubia scriptione certe illusos videtur
fuisse, nec intellexisse quid verba significarent, quum
ex mera conjectura transtulerit: παραδος ταυτα παντα τοις
εδυσιν, ἡ γὰρ βελη αυτη επι παντα τα εδνη. Syr.
Chald. pro דָּרִי legisse videntur שַׁלִּישׁ *princeps, dominus*,
posterius vero תַּמְסַכָּה retulit Syrus ad נֶסֶךְ *libare* unde
sacrificium, nomen denotare quodammodo poterit victi-
mam immolatam pro omnibus gentibus. Hujus ex au-
thoritate ingeniosam dedit Mich. explicationem de sacri-
ficio

ficio expiatorio, & vocem וַיִּלֵּךְ ex Syriaca Dial' de *maledictione* exposuit, ut parallelis dictionibus veritas sensus subsistere possit, hunc in modum: *absorbebit, dissipiet, Deus a monte bocce Sione illam maledictionem, qua afflicti erant mortales, & victima, sacrificium, peragetur pro omnibus gentibus expiatorium.* Mortem Mesia his verborum anfractibus cecinisse vates perhibetur. Alio autem consilio & sensu Paulus in *Clavi*, easdem premens significationes, ad acerbis Judæorum in alias gentes execrationes totam orationem accommodavit. Utrumque vero precario satis niritur fundamento. Etenim מַסְכָּה manifesto docente contextu, *velamen, tegumentum* denotabit, quod super alterius pendere commode dici poterit facie, ut quoque וַיִּלֵּךְ constanti usu, ut evidenter patet ex locis I Sam. XXI: 10 I Reg. XIX: 13. de *involvendo, operiendo, abscondendo* sumitur, ex quo usu minime recedendum est quascunque ob causas. Vidit hoc jam Latinus Vulg. interpres, qui haud inepte hunc locum sic transtulit: *& precipitabit in monte isto faciem vinculi colligati super omnes populos, & telam quam orditus est super omnes nationes.* Quam interpretationem, plerisque probatam, tanto magis adoptamus, quo probabilius sit, similitudinem esse desumptam ex Orientalium more subtristissimis quibuscunque eventibus faciem suam obvelandi, retegendi autem detracto velo, quum dolor cessaverit. Mesianis temporibus omnia erunt læta, hilaria, fausta.

Verf. 10. *Manus Jehovæ quiescet super monte Sionis:* h. e. proteget & conservabit Sionem Jehova. Non necesse erit in Hiphil legere תַּנִּיחַ *quietem dabit*, ut Græcus, ἀναπαύσιν δώσει. Obstat enim non solum scopus orationis sed etiam præfix. ךְ nomini montis additum. — Posteriori quoque hujus verf. membro Græcus una cum Vulg.

Vulg. Syr. & Chald. aliam secutus esse lectionem מרבה pro מרבה nonnullis videtur, nam *ev ἀμαξαις* in *plau-*
stro transtulit, quasi ex trititando similitudinem sumserit
vates. Potuit tamen fieri, ut absque varietate lectionis ita
interpretarentur insolentiorē dictionem, & pro area,
in quam tritantes boves immittebantur, potius cogitarent
ipsum plaustrum sive currum. Area autem sive fimeti
mentio non hunc solum habet usum, verum etiam in uni-
versum infert ideam lacus, areae solidatae, in qua lutum
adjuncto stramine aptabatur ad lateres formandos sive ad
semina excutienda. Quemadmodum ergo in ejusmodi
lacu & fimeto paleas conterere solebant veteres, ita et-
iam hostes populi Dei conquassatum iri ingit prophe-
ta. Sic rite hujus loci scriptionem vindicavit Kopp
& Mich.

Verf. II. Rariorem formam משה de *natantibus* u-
surpatam exprimunt Chald. Vulg. Syr. eleganti omnino
similitudine, ad Deum relata. Alexandr. vero שחה *incli-*
nari in mente habuit, vertendo *σταπνισσε*, quod praefert
Lowth sine urgente necessitate.

Caput. XXVI.

Verf. 9. Infertur populus Israeliticus ipse, Divina
summa celebrans beneficia, suamque in Deum fiduciam
contestaturus: *anima mea*, h. e. omni animi mei deside-
rio *te expetivi*, *tuamque tempestive inquiram gratiam*. Ma-
nifesta est ellipsis praefixi כ in vocabulis נפש & רוח, qua-
re non opus est, ut in tertia persona נפשך & רוחך
desideravit, *vigilabit* legatur ex conjectura Houbig &
Mich qui veteres allegant pro hac lectione testes. Græc.
η επιθυμει η ψυχη ημων, ενυπνους ορμησει το πνευμα με προς
τεο deos. Qui vero tantum translatoribus imposuerit onus,

ut verbum semper verbo reddant, nec sensum unquam exprimere possint, iniquius certe egisse habeatur. Petimus vero hanc veniam, dabimusque vicissim aliis; Proinde nec taxandi semper sunt antiqui ieterpretes, neque præcipitantiùs contra Masorethicum textum provocandi, quum certum sit, Codicum Hebraicorum fidem in multis ejusmodi varietatibus, sapissime & syntaxin hebræam & contextum a suis habere partibus; conf. DATH.

In altero huj. vers. membro, haud sine poetico quodam sensu erravit Græcus, pro וְשֵׁן substituens fortassis וְיָד vel וְשֵׁן *Qws*, adprobante MICH. Sed quamquam elegantissimam daret sententiam imago lucis fulgidissimæ, supervacanea tamen est crisis, contra scripturam vulgarem, cujus sensus hic rite statuitur, præeuntibus reliquis fide dignissimis ex Antiquitate testibus: *quemadmodum* (prout) *tua judicia* (providentiæ specimina) *in terra sunt* (conspiciuntur) *sic incolæ terre justitiam virtutemve inde ediscent.* Excitat vates Judæos & omnes Dei majestatem colentes, ad constantem pietatem, eo potissimum argumento, quod Divina providentia mirabili modo gentium omnium fata direxerit, jam beneficia conferens innumera, jam poenas statuens maxime terribiles.

Vers. 14. Si vel maxime incerta esset vocabuli וְשֵׁן primæva significatio, certus tamen est h. l. usus ex parallelo וְיָד judicandus, de *mortuis & inferorum habitatoribus*, denominatione sumpta ex gente quadam Troglodytarum, specus & cavernas habitantium subterraneas. Alexandr. *λατγων* vertit, absque sensu & alia forma, participiali *וְשֵׁן יָנַוִּית* *sanavit*. conf. Diss. HAGEMAN. ad h. l. Negat hic Propheta mortuos Divini nominis ac populi hostes unquam fore in vitam restituendos, contra vero de suæ gentis hominibus probis & omnibus piis Dei cultoribus lato pronunciat ore, sequenti v. 19. eos omnes
expi-

expirante tristissima clade & captivitate in pristinum statum atque felicitatem omnigenam sub ævo Mesiano restitutum iri. Quænam & qualis hæc fuerit restitutio, non hujus est loci disferere.

Verf. 16. Obscurissimum hunc locum parallelismus non modo sententiarum, verum etiam antiqu. versionum fides, quodammodo extricabit. Etenim sensui prioris membri: *in angustia* (afflictione) *te quarunt*, respondet altera dictio צָקָן לְחַשׁ *preces coarctant* (fundunt, exprimunt) מִסִּירָךְ *sub castigatione tua* vel, cum poena tua illis irrogabatur. conf. *Dath. Doed. ac Aurivillii Diss.* ad h. l. Verbum פָּקַח haud incongrue valebit *exprimere*, & לְחַשׁ quod propr. de *musfitando* & submissa voce inprimis præstigiatorum adhibetur, h. l. ad preces sive suspiria commodè transferri poterit, quemadmodum 1 Sam. XII: 19. מְתַלְחֶשִׁים sunt *submissa voce loquentes*. Parum refert, quid Alexandr. legerit, ad efficiendum: *ev θλαψει μνησας*, interim tamen congruit cum textu, licet diversa verborum transtulerit accommodatione. Æthiopica saltim lingua minus necessaria habeatur ad aliam ideam inferendam, *munimenti* contra omnes malas artes, præstigias, ut ingeniose jam *Job. Henr. Mich. & J. D. Mich. in Supplem. Lex. vocab. פָּקַח* explicuit.

Verf. 18. Textus habet. יְשׁוּעָה בָּל נַעֲשֶׂה אֲרָץ. *salutem non fecimus* (consequēbamur) *in terra*, וְכָל יְפֹלוּ יִשְׁכְּלִיתוּכֶם *& non ceciderunt incole terra*, h. e. nos multo labore conati sumus omnia præsidia nobis parare salutis, interim tamen frustra fuere conamina, adeo ut nec ipsi, qui hostes fuere nostri dispelli potuerint, licet multa tentaverimus. Hunc sensum contextus apertissimus docet eliciendum esse, e verbis Hebraicis, sicque Vulgat. fere solus ex translatoribus antiquis bene intellexit; & evanescet omnis ambiguitas, quam multi huic adfinxere loco,

si modo rite teneatur, phrasin: וְשִׁבְרֵי תְּהִלָּה h. l. ut. v. 21. de hostibus Judæorum, & אֶרֶץ de terra, in qua exules degere cogebantur sub captivitate, specialius sumendam esse; antithesin imperii Babylonici & Judaici, quis non observat, ut quoque verborum וְשִׁבְרֵי & תְּהִלָּה oppositam vim? Perperam vero Alexand. vocabulum וְשִׁבְרֵי ad præcedentia retulit & תְּהִלָּה bis explicuit, ex conjectura: *ετεκομεν πνευμα σωτηριας σε, ο ποιησαμεν επι της γης, & πεσεμεθα, αλλα πεσενται παντες οι ενοικοντες επι της γης.* Ceterorum interpretum curas intactas relinquimus.

Verf. 19. Permutata sistitur scena Judæorum ex summa gentis lux miseria restituendorum; Etenim post hostium antea descriptam cladem, *reviviscent mortui & in pulvere habitantes, rore velut lucis s. matutino irrigati.* Ita omnino imaginem, verbis וְשִׁבְרֵי תְּהִלָּה expressam, haud absurde Vulg. Symm Chald Syr. atque cum his GROT. LOWTH CUBE exposuerunt; neque ceteris Hebraicis vati- bus insolitum fuit, pulcerrimam hanc similitudinem ad vitæ restitutionem adcommo- dare, ut patet ex Ps. CX: 3. Alexandrinus autem interpres, quocum Rabbini- rum multi & ex nostratibus CELS. (in *Hierobotan.*) MICH. (in *Syntagm. Comentat.*) DATH. DOED WALTH. consentiunt, herbam quandam, *malvam*, salubriorem & interna qua- dam medica gaudentem vi ad mortuos excitandos, sive reficiendos, cogitavit sub voce תְּהִלָּה. ἡ γὰρ ὁρεσος ἡ παρὰ σε ἱαμα αυτοις εἰν. Naturæ quidem ac veritati repugna- re ejusmodi sententiam quisque videt, immo ex præju- dicatis & erroneis opinionibus posse scriptorem Sacrum similitudines mutuari faciles largimur; Dubitare tamen licet, utrum antiquiori Jesaiæ ævo tale jam invaluerit præjudicium, recentioribus temporibus demum obortum; Græci saltem auctoritas tantum non efficiet, ut ceterorum proculcemus longe probabiliorem interpretationem. Ver-
ba

ba ipsa: *λαψα αυτοις* non præcise inferunt *malvæ* mentionem, nec definiunt, quid interpret hic legerit. Quare consultius ducimus consuetæ adhærere imagini, nullos spargenti errores sive difficultates — נבלתי *cadaver meum*, corpus emortuum, parallela est dictio תהיך נבלתי *mortui tui*. Transmutationem personarum nemo alienam in hoc sublimi carmine reputer, licet vel maxime libertati translatoris committat, sive eandem personam retinere sive alio quocunque exprimere modo. Syr. & Chald. tertiam personam (נבלתה) haud incongrue & adstipulante DATH. expresserunt, ceteri autem cum textu primam, excepto Alexandrino, qui ex τοις μνησθεοις sola ex conjectura interpretatus est. Suboritur ergo quaestio, utrum Propheta ex sympathia corpus suum emarcidum de populi sui emortuis intellectum voluerit, prout Vulg. *interfecti mei resurgent*, aut summa erectus spe restitutionis futuræ lætissimæ ipse quoque in hanc beatam feliciorum temporum venire fruitionem atque societatem optaverit. At qui nemo affectum loquentis penitus exhaustisse putetur, ut certum est, prophetam non tantum exules & misere interemtus, verum etiam omnes Dei pios cultores olim in Mesiano imperio beandos cecinisse. Ceterum confectatur locus parallelus. - Ezech. XXXVII. 11-13.

Caput. XXVII.

Verf. 1. Dicendū genus symbolicum maxime fuisse in deliciis Hebræorum vatū, ex multis aliis locis hic quoque probat; sed efficitur insimul, quanta obscuritas sermonis inde oborta sit. Crocodilum sive Leviathanem, utpote Ægyptiacum animal, Nilo proprium & quidem truculentissimum, retulit sine dubio propheta symbolice ad ipsam Ægyptum designandam. Quum vero duplicis
gene-

generis Crocodili sive serpentis facta fuerit mentio, *longioris & protractioris* (כרר inftar vestis, protensi animalis), alterius autem *tortuosi & in gyros sese vertentis* (עלתות) probabile omnino est, hosce serpentes sibi oppositos ex parallelismo esse. atque propterea diversas significare gentes. Longior & rigidior serpens, qui proprie crocodilum designat, Ægyptiacam, tortuosus vero serpens Assyriam forte representabat gentem. Atque sic paraphrasis Chaldaica exposuit; Quare nec possumus calculo nostro probare Alexandr. versionem, de serpente fugiente (οφιν φευγοντα) ex notione verbi כרר primaria, explicantem, neque cum DODE MICH de serpente aquilonari intelligere, omnemque sic parallelismum deferere, Vulg. & Aquila rite habet *serpens vestis*, ὄφης μυχλος.

Verf. 2. כרר חסד. *vinea desiderabilis* ut in Edit. Hoghtiana. Ald. cet. & 60 msc. cod. adnuente Alexand. (αμπελως καλος επιθυμητος) Chald. omnino legendum. conf. Ies. V. 1. & Dath. ad h. l. *Vinea vini*, (חסד) quid sit, cogitari quidem potest, non autem commode dici, quamquam PAULUS id rursus defendere sategerit.

Verf. 4. In hoc versiculo apertum videtur & suspicioni iustissimæ proximum, mendum inesse antiquæ scripturæ textuali, hancque adeo criticis restituendam esse subsidiis. Maxime enim sollicitat vocabulum חסד *astus, ira*, quod nec sensum aptum fundere potest, nec antiquis interpretibus confirmatur. Itaque fere omnes saniores Critici adoptarunt lectionem Alexandrini & Syri, quæ pro חסד legisse videntur חסד תיחוס, *murum*. Hinc in promptu cuique erit allata locutio: *murus mihi non est*, (muro destitutor). Infertur enim in dialogico hoc carmine, vinea ipsa querens, nullam sibi adessee murum vel sepimentum, nec spinis aut vepribus circumcinctam se esse. Parallelas has sententias quisque animadvertit, im-

mo

mo etiam ex hodierno Orientalium usu, antiquior ille corroboratur mos, vineas aut muro aut valle aut spinis muniendi. — נִפְשֵׁיָהּ *ingrediar* ad eam. Rarius vocab. נִפְשֵׁי *plerumque de comminatione & hostili adgressione adhibetur*, hoc tamen loco quin bono sumatur sensu, nihil obstat. Mich. ex Alex. ηδερηκα αυτην, ω in ω mutari solet, sed male.

Verf. 5. Fluctuanti interpretationi Alexandrini in verb. נִפְשֵׁי & יָדָיו, quæ cum נִפְשֵׁי & יָדָיו permutavit, nulla fides danda videtur, quum textus ipse idoneum & longe meliorem det sensum.

Verf. 6. In ipso textu nulla difficultas: *Jacob radices agat* (יִשְׂרָאֵל) *Israel efflorescet*. Bipartita strophæ, ut ex parallelis nominibus *Jacob*, & *Israel* optime patet. Concinit ordo similitudinis, nam quo altius radices agat arbor, eo latius efflorescet. Græcus in transferendo: οἱ ἐρχόμενοι τέκνα Ιακώβ, imaginem plane omisit. Alii vero ex antiquis, שִׁירָא *ex stirpe* i. *radice*, legisse videntur, & sunt Recentiores, qui textum corrigendum sovent, sed præter rem & analogiam stili poetici.

Verf. 7. Consilium ipsum & subjectum orationis ambiguum est, unde varietas lectionis הֲרִיגִי in antiquis, præsertim Græco conspicitur. Vertit enim in Particip. forma Activ. ὡς αὐτὸς ἀνείλεν. quum textus referat Partic. Pyl. quod utique retineri debet. Sensus est: *num amplius percutiet eum (Israeleni) eadem plaga, qua antea; num intererunt peribit, uti jam olim misere interfecti sunt*. Loquitur vates de calamitate Judæorum pristina, quam Deus adeo averruncabit & expiabit, ut e contrario omnis restituetur huic genti salus. Non est ergo permutatio subjecti, ut multi interpretes statuerunt, הֲרִיגִי & מִכָּהוּ ad hostium cladem sive internecionem, יָדָיו & הֲרִיגִי ad

populum Judaicum referentes. Obstat vero ejusmodi hypothesis non solum affixum, sed etiam ipsa syntaxis hebraea, sapius idem vocabulum variis repetens formis, & ad idem attemperans subjectum.

Verf. 8. נָסַח ex Arab. & Talmud. נָסַח *redire, migrare* elegantem & vocabulo פְּלִיטָה, *projectio*, analogum intert sensum *exilii* s. *migrationis*, quo posito omnis alia conjectura superflua; Alex. μαχόμενος καὶ ονειδίζων. absque fundamento.

Caput. XXVIII.

Verf. 1. Occasionem ex Alex. μεθύοντες αὐτοὺς οὐκ ἀρρίπυον nonnulli cum VITR. MICH. totam hanc descriptionem prophetica Metaphorico sensu, de superstitione & idololatria, qua velut inebriati fuere Israelitae, non autem de vera ebrietate explicandi. Sed invito contextu, qui satis est perspicuus ex verf. 7. 8. nec ulla emendatione opus habet. Conferatur similis locus Cap. V. v. 11. & Amos IV: 1. Græcus ex conjectura posuit negative, quod affirmative exprimitur a ceteris omnibus. Ubi vero supersticio imagine ebrietatis sistitur, longe alium in modum Scriptores Sacri verba efferunt, e. c. Jes. XXIV. v. 9. LI. 21 שְׂכָחוּ אֶת מִיּוֹן.

Verf. 2. Dubiam phrasin הִזְק וְאֵסֶף לְאֹרֶיךָ non omnes rite assecuti sunt interpretes; multi quidem ad hostem ipsum Astyrium, Salmanasarem puta, referunt, quasi is ipse a Deo (ל pro מ posito) fuerit constitutus ad poenam genti Israeliticæ infligendam. Sed implicat hæc, alias toleranda explicatio, imprimis quum reliquum sermonis tenorem consideramus. Deus enim ipse, justissimus adest vindex, populi sui ulturus flagitia. Mediante autem hoste id fieri, vel nobis tacentibus, quivis perspiciet. Igitur:

tur longe meliorem sensum propinavit Græcus, transferendo: *ισχυρον και σκληρον θυπος κυρις*, unde tamen Mich. conjectura non est adprobanda, græcum aliter legisse, quamvis addiderit nomen *θυπος*, neque adjectivales formas *צָמַח* & *פָּחַח* fortis, robustus ad nomina Substant. *צָמַח*, *פָּחַח* corrigere fas est. Particulam *ל* vero ex Arabum more asleverandi habere potestatem aut *πλεονάζειν*, multa hebraici codicis exempla docent; e. c. Gen. II: 20. I Chron. III: 2. V: 2. Jes. XXXII, 1. LXIII. 2; Deus utpote fortissimus comparatur cum vehementissimo imbrecet — *קָטַב עָרָב* horrida tempestas, turbo, procella. Haud dubie legendum erit cum *Sin* lene, non autem ut plerisque in edition. exstat cum *Schin*. Si enim *portam* hic cogitaremus, nullus omnino enascetur aptus sensus. Veteres omnes confirmant lectionem cum *Sin*, atque sic edidit Joh. Henr. Michaelis, cum Complutensi & pluribus Msc. a Kennicotto citatis.

Verf. 3. *כִּי*, secundum vulgarem explicationem, ad hunc versum rite refertur, & vertitur *potentia magna, vi*. Quia vero in sequentis versiculi initio obveniat vocabulum *כִּי*, nonnullis arrisit conjectura, *כִּי* quoque adjungendum esse, ut imago tanto plenior esset: manibus pedibusque proculcabit Jéhova; prout Alex. *ταῖς χερσὶ καὶ τοῖς ποσὶ καταπατηθήσεται ὁ θεὸς τῆς ὑβρεως*. Huic tamen opinioni refragatur non modo Syr. Chald. Vulg. sed etiam idiotissimus sermonis; ut enim familiaris est locutio: *pedibus conculcare*, ita barbara ac insolita esset dictio: *manibus calcare*. Accedit huc, verbum *כִּי* proxime præcedens optime cum *כִּי* construi *violenta manu aggredi*, occupare.

Verf. 4. Male tautologiam taxant in verbis *וְכִי יִרְאֶה אִישׁ* quam viderit quis Græc. *ὁ ἰδὼν αὐτό*, Ufui Hebr. lingvæ convenit ejusmodi repetitio ejusdem verbi.

Verf. 10. Quid sibi velint repetitæ voces צו, וְ, וְיִצְיָא, non omnes eodem definiunt modo. Græcus sine dubio illusione verborum צו & וְ deceptus ita interpretatur, θάψιν επι θάψιν προσδεχῶ; ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐτι μικρον ἐτι μικρον— unde multi nexum quendam verborum coherentem argutati sunt, sed maxime probabile est, prophetam ipsis his usum fuisse verbis, ut ipso velut sono imitaretur homines propter nimium vini utum balbutientes, ebrietate affectos; Talem enim fingit eos edere vocem confusam & omni ratione aut sensu destitutam. Minime ergo probanda est conjectura Mich. qua mutatis punctis pronuntiare jubet וְ (a וְ) & צו (a וְצו) de vomitu & sordibus, ut quodammodo repræsentaret indecorum turpemve ebriorum statum, omnia vomitibus replentem. Sed quis talia hic exspectabit, aut in versiculo subsequenti 13, tolerabit? Scopus ipse orationis & nexus, satis sit argumento, vatem describere summam lingvæ confusionem & vacillationem in ebriis; quam perturbationem denuo ex ore ipsius Dei flectit & accommodat ad pœnas eorum promeritas denunciandas.

Verf. 16. Ellipticam loquendi rationem (הֲנִי יִסֵּר) rite demonstrarunt DATH. ROSENMULL. & STORR obl. ad Syntax. Hebr. *ego sum ipse ille, qui fundavit*. Græcum: ἐγὼ ἐμβαλλῶ eodem redit, nec aliter in versione exprimi potest. Ultimis vero in verbis וְיִצְיָא לֹא non trepidabit forte aliter legisse judicandus est. & κατασχυνθήσεται. וְיִצְיָא לֹא, ex Grot. Capelli sententia. Ceteri autem Græci Aqu. Symm. Theodot. & πνεύσει cum textu habent.

Verf. 26. Lectionem וְיִצְיָא equi ejus jam ab antiquis non esse expressam, nec commodam, quia in tritu a nullis equorum erat usus apud Orientales, observarunt DATH. DOED. CUB. al. ad h. l. Vulg. *nec ungulis suis comminuet eum*. Syr. בְּפִסָּה, Theod. τοῖς σπλῆνις וְיִצְיָא cum Sin. פִּסָּה in

in mente habuerunt. Sed dubium remanet, utrum apte satis dicatur: *ungula ejus*, pro *ung. boum ejus*, & licet concedendum sit, Mosis temporibus boves tantum adhibitos fuisse in triturando, ut patet ex Deut. XXV: 4 inde tamen non colligitur tuto, eundem morem solum in usu fuisse. Salomonis autem & Uziæ ævo eqvos non modo in usu & magna copia adfuisse Judæis, verum etiam ad omnia agriculturæ opera adhiberi consuevisse, probavit MICH. in *Mosaisch. Recht.* L. III. p. 337. Saltem ex silentio scriptorum sacrorum non valet contrarii demonstratio.

Caput. XXIX.

Verf. 1. Alluditur sine dubio tempus, quo David urbem Sionis a Jebusæis expugnaverat, positis circa illam castris; quem in sensum rite Alex: *επολεμησε δαβιδ* & Hieron. *expugnauit David*. Non est textualis scriptio *הנה רור* mutanda ex vers. 3. in *חנה רור* ut exquisitè satis MICH. de *orbe pyrarum*, ubi plura sacrificia super altare cremabamur, interpretatur; (*Orient. Bibl.* P. XIV. anh.) Ipsa *Arielis* denominatio, ex imagine leonis invicti sumpta, coincidit cum historia hujus urbis a Davide expugnata & sub obsidione Asyrii hostis fortiter defensa. Miro modo addidit Græcus ad vers. finem; *συν μωαβ*, ex interpretamento quodam marginali aut quocunque errore.

Verf. 3. Hoc iterum loco *רור* in *רור* corrigere amat LOVTH. CUBE, quia Alex. habet *κυκλωσεν ως δαβιδ*, sed præter fas & parallelismi ipsius leges. Trimembris enim est hic versiculus, omniaque verba exacte sibi invicem parallela & analogà *רור orbis*, obsidio, *מערב machi- nae obsidionis*, *מצרת munitiones*, propr. coarctationes. conf. Nhaum. II. 2. nec est quod *מצרת* legatur, nam satis ar-
bi-

bitrario transtulit græcus: *πυγυς*, unde veritas lectionis eligi minime potest.

Verf. 5. *Turba hostium* (alienorum) *erit sicut pulvis tenuis*. Sollicitant nonnulli lectionem *וַיִּזְרֹ*, quia putant, non conciliari posse peregrini notionem cum idea hostis. Verum enimvero Cicero jam observavit, nomen hostis vi originis suæ denotare peregrinum hominem, advenam, nec Græcum *αρεβων* redolet aliam scripturam quam textualem.

Verf. 7. Secundum textum hic forte constituatur sensus posterioris hemistichi: *omnes militantes* (pugnantes) *contra eam* (Ariel. s. urbem Hierosolym) *& ejus munitiones* (præsidia, *מַצָּדֹת*) *atque obsidione eam cingentes*. Alexandr. ex suo interpretamento: *πάντες οἱ στρατευόμενοι ἐπὶ ἱερουσαλήμ, καὶ πάντες οἱ συνήμενοι ἐπὶ αὐτήν, καὶ ἀλμβόντες αὐτήν.*

Verf. 9. Textualis scriptio *וַיִּזְרֹ & וַיִּזְרֹ* (in Præter. form.) commodè defenditur ex more prophetarum permutandi personas. Ex secunda persona transit oratio ad tertiam, & rursus in sequenti v ad secundam. Alex retinet constanter secund personam, approbante Mich. DATH.

Verf. 11. Increpat propheta, quod nec literati (*γραμματεῖς*, (*וּרְעֵי הַכֶּתֶב*)) nec illiterati vaticinia intelligant. *לֹא יָדָעוּ לֵאמֹר* non possum scil. legere. Supervacanea crisis Lovthiana supplendum jubet *לִקְרֹת* vel *לִקְרֹת*, quia Alexandrinus transtulit ex sensu.

Verf. 13. Quamvis verba hæc prophetica allegata in N. T. Math. XV: 9 Marc VII: 7 legantur secundum Alexandrinam versionem, quæ pro *וַיִּזְרֹ* expresit *וַיִּזְרֹ מַתְּנָה* in vanum, hebræam tamen veritatem confirmat Syr. Vulg. Chald.

Verf. 21. Forma לשק aliquantum dubia, sed pertinet ad שק 3 pl. præter. Kal. *laqueos tendunt, insidiantur*; rectius לשק . Mich. in Hiph. sed contra usum lingvæ familiarem. Veteres omnes eandem formam respexisse videntur.

Caput. XXX.

Verf. 1. Ad stabiliendum sensum verborum לִבְנֵי הַסֵּבִיב *ad libandum libamina*, Alexandrini contulisse juvabit versionem. *ετοιμασατε συνθηκας*, eleganter enim docentia LOWTH, imaginem sive tropicam locutionem textus, pro more Veterum, foedera præunte sacrificio & libatione pangendi, explicuit, nec aliter Græci *σπενδειν σπονδας* & *σπονδη* usurpant, quam de foedere pangendo. Ipse contextus huic concinit interpretandi modo, nam reprehenduntur Judæi, quod neglecta summa in Deum fiducia, Ægyptiis se associaverint toedere quodam, ad hostem Assyrium ex finibus suis arcendum constituto. Alium in sensum exposuit Chald. in genere consilium ac deliberationem instituendam comminiscens, & Vulgat. quem DORR sequitur, *qui telam texunt*; quo quidem sensu, ex fundendi & miscendi idea nato, occurrit quidem סֵבִיב Jud. XVI. 13. 14 & apud Chaldæos sapius, nec sine summa emphasi hoc loco posset sumi, quemadmodum Latin. *telam ordiri, pertexere*, dicitur pro: suscipere & perficere negotium quoddam; sed frequentior est Hebræis libandi significatio, eidemque synonyma vox סֵבִיב respondet exacto parallelismo.

Verf. 4. Pro סֵבִיב urbe quadam Ægyptiaca, Alexandr. cum Syro videtur cogitasse סֵבִיב (permutato ס & ב , litteris valde affinis). Ille enim habet: *ματην κοτιαζου.*
Ad

Adstipulatur Mich. sed rite monet Doed. ob stare membrorum parallelismum, qui urbis vel vici nomen postulat. Quænam autem fuerit urbs, difficilior est definitu. Alii enim Syenen, sitam inter Ægyptum & Æthiopiam; alii Anysin Herodoto memoratam, Thenesum alii comparant; sed probabilior & vulgatissima sententia interpretum jubet eandem cogitare urbem, quam Jeremias Cap. II: 16. XLIII. 7. 8. 16. XLIV. 1. מִצְרַיִם memorat, nec improbable est, *Chanes* contractum esse nomen urbis *Tachphanes*, quam Græci appellant Daphnem, prope Pelusium, ut Chald. & Vulg. jam statuere, probantibus Vitr. Kopp. Dath. Walth. Neque ulla opportunior urbs cogitari potest, in confinio Judææ atque Ægypti, ad quam legati Judæorum mitterentur.

Vers. 6. מִצְרַיִם Græcus bene transtulit: *σκείδεν* scil. e terra Ægypti, horrida & feris animalibus, leonibus serpentibusque omnis generis obsita. Difficilior hæc forma affixi 3. *pers. mascul.* constructa cum *פֶּנִּים* *femin. gen.* tantum sollicitando valuit apud Ill. Mich. ut ad gentem ipsam Israeliticam referret affixum, & comparisonem existimaret institutam inter Israelitas & serpentes, hoc sensu: turpe omnino censendam est, Israelitas auxilium a peregrinis quærere, cum tamen inter illos essent heroes, qui cum leonibus & serpentibus comparari possent. Repugnat vero huic interpretationi nexus verborum, periphrasin continentium terræ ægyptiacæ, qualem jam Moses Deuter. XVIII: 15. dedit.

Vers. 7. Textualem scripturam, difficillimam explicatu, מִצְרַיִם אֶת הַחֵם ad partem solvit conjectura Græci interpretis, ita habentis: *ματαια ή παρακλησις ὑμων αυτη* atque optime Mich. Doed. cum ceteris interpretibus junctim legendum מִצְרַיִם הָעֵשֶׂת *Israerunt*; unde sensus erit, aut:

Ra-